

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษา อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำในพื้นที่หนองหาน อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร มีวัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำในพื้นที่หนองหาน อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร
3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำในพื้นที่หนองหาน อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ได้ตั้งสมมติฐานการวิจัยไว้ว่า ปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนที่แตกต่างกันการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำแตกต่างกัน ความรู้ความเข้าใจในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำแตกต่างกัน มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำแตกต่างกัน และประชาชนในพื้นที่หนองหานมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำในระดับน้อย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ แบบสอบถามประกอบด้วยข้อคำถาม 4 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ตอนที่ 2 ความรู้ความเข้าใจของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ ตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ ตอนที่ 4 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำโดยได้ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้อง การครอบคลุมเนื้อหาที่ศึกษา ความชัดเจนและความเหมาะสมทางภาษา แล้วนำไปทดสอบกับประชาชนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างแต่มีสภาพความเป็นอยู่ใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 20 ราย เพื่อหาประสิทธิภาพของเครื่องมือ จากการคำนวณได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.791

ได้ทำการศึกษาวิจัยกับประชาชน จำนวน 200 คน ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่หนองหานตอนล่าง ในเขตตำบลเหล่าปอแดง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ในพื้นที่ 6 หมู่บ้าน ขนาดของกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการเทียบตารางของ Darwin Hendel ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 195 เพื่อสะดวกในการวิเคราะห์ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 200 คน

การรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมด้วยตนเอง พร้อมกับผู้ช่วยนักวิจัย โดยได้แบบสอบถามครบตามจำนวน 200 ชุด โดยใช้เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลประมาณ 1 เดือน แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรม SPSS สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ประกอบด้วย ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติวิเคราะห์ทดสอบสมมติฐานวิเคราะห์หาความสัมพันธ์โดยใช้ค่า Chi-square ในการทดสอบ

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย มีอายุมากกว่า 50 ปี มีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 2,000 บาท และประกอบอาชีพเกษตรกรรมมากที่สุด

กลุ่มตัวอย่างได้รับความรู้เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำจากวิทยุ โทรทัศน์ หอกระจายข่าว ของหมู่บ้าน เจ้าหน้าที่ของรัฐ และเพื่อนบ้านมากที่สุด ส่วนความรู้จากเอกสารสิ่งพิมพ์ และป้ายประกาศ ส่วนใหญ่จะไม่เคยได้รับความรู้ สำหรับความถี่ที่ได้รับจากสื่อส่วนใหญ่จะได้รับ 1 – 2 ครั้งต่อเดือน เจ้าหน้าที่ของรัฐ สำหรับเพื่อนบ้าน และได้รับความรู้บ้างเล็กน้อยจากสื่อวิทยุสื่อ โทรทัศน์ หอกระจายข่าวของหมู่บ้าน และเพื่อนบ้าน ส่วนความรู้จากเจ้าหน้าที่ของรัฐจะไม่ได้รับความรู้เลย

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะได้รับประโยชน์จากหนองหานมากเรียงลำดับคือ ใช้ทำน้ำประปา เป็นแหล่งอาหาร ใช้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ ใช้เป็นแหล่งจับสัตว์น้ำ และใช้น้ำมารดพืชผักสวนครัว ได้รับประโยชน์น้อยจากการใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เช่น ลอยกระทง ฯลฯ และไม่ได้รับประโยชน์เลยจากการใช้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ และใช้วิชพืชมาทำประโยชน์ เช่น ผักตบชวาทำเป็น กระเป๋้า

กลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมด เห็นว่ามีหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเข้ามามีบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำในพื้นที่หนองหาน โดยภาครัฐจะมีบทบาทมากกว่าเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การออกกฎหมายควบคุมการใช้น้ำและการจับสัตว์น้ำ รองลงมาคือ การรณรงค์ให้ประชาชนอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ ให้การสนับสนุนงบประมาณในการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งน้ำและอื่น ๆ

กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ โดยรวมอยู่ในระดับดี และเมื่อพิจารณารายข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจดีมากในเรื่องถึงแม้ว่าป่าไม้จะถูกทำลายจนหมดสิ้น แต่ทรัพยากรน้ำจะยังคงมีอยู่ตลอดไปเป็นอันดับแรก แต่มีความรู้ความเข้าใจน้อยมากเป็นอันดับสุดท้ายในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ คือการเก็บน้ำไว้ใช้เมื่อเวลาจำเป็นเท่านั้น ซึ่งยังมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนและสับสนว่าการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำคือการใช้น้ำอย่างรู้คุณค่าและคงไว้ซึ่งคุณภาพของน้ำ มิใช่การใช้น้ำอย่างประหยัดแต่ได้รับประโยชน์ไม่เต็มที่

5.1.2 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำในพื้นที่หนองหาน

กลุ่มตัวอย่าง มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำในพื้นที่หนองหาน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง

5.1.3 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ

การวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ศึกษากับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อ ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา และความรู้ความเข้าใจ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ .10 แต่รายได้ต่อเดือน ระยะเวลาตั้งบ้านเรือนในพื้นที่หนองหานและ อาชีพที่แตกต่างกัน ไม่มี ความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5.1.4 ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ

กลุ่มตัวอย่าง เห็นว่า ปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ ทรัพยากรน้ำ ได้แก่ การอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ ประชาชนไม่สามารถทำด้วยตนเองได้ต้องร่วมกับ หลายๆ หน่วยงานจึงจะสำเร็จ งบประมาณที่ภาครัฐจัดสรรให้ไม่เพียงพอ ขาดผู้นำที่มีความรู้ความ สามารถ การขาดความรู้ความเข้าใจ และการขาดอำนาจในการจัดการทรัพยากรน้ำของกลุ่มชุมชน

กลุ่มตัวอย่างมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ ดังนี้ หน่วยงานภาครัฐและ เอกชนควรมีการจัดอบรมในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำให้แก่ชาวบ้าน ควรมีการติดตามและ ประเมินผลโครงการที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำในพื้นที่หนองหานอย่างใกล้ชิด และ ให้ภาครัฐ และเอกชนหาวิธีในการกำจัดวัชพืชที่มีอยู่ในหนองหานให้ลดน้อยลง

5.2 อภิปรายผล

จากสมมติฐานที่ว่า ความรู้ความเข้าใจของประชาชนในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ และ ปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกันการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำแตกต่างกัน ผลการศึกษา สรุปได้ว่า

5.2.1 ปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุที่แตกต่างกัน การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำแตก ต่างกัน เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ประชาชนกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม มีทั้งที่เป็นหัวหน้า ครัวเรือน และตัวแทนซึ่งมีอายุแตกต่างกันไป การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำจึงแตกต่าง กันออกไป กล่าวคือ หัวหน้าครัวเรือนที่เป็นผู้นำครอบครัวจะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ ในบางกิจกรรม เช่น การเสนอแนะแนวทางในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ ซึ่งจะมิบทบาทในการมี ส่วนร่วม แต่ถ้าเป็นตัวแทนหรือผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นนักศึกษา หรือกำลังอยู่ในวัยเรียน ส่วน ใหญ่แล้วจะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรน้ำ ทั้งนี้เป็นเพราะว่าในกิจกรรมที่เป็นการเสนอ เน้นหรือติดตามประเมินผลนั้นควรจะเป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่หรือผู้นำชุมชน ไม่ว่าจะเป็นทั้งกำนัน

ต้นฉบับไม่มีหน้านี้

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved

ส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำแล้ว ประชาชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างไม่ว่าจะมีรายได้มากหรือน้อยเท่าใดก็ตาม การเข้าไปมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำจะไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำเป็นกิจกรรมที่เป็นลักษณะส่วนรวม กลุ่มตัวอย่างไม่ได้มีแรงกระตุ้นที่เป็นลักษณะรูปธรรมที่จะทำให้เกิดจิตสำนึกในการที่จะเข้าไปร่วมกิจกรรมต่าง ๆ การมีส่วนร่วมจึงไม่แตกต่างกัน

5.2.4 ปัจจัยส่วนบุคคลด้านระยะเวลาตั้งบ้านเรือนในพื้นที่หนองหานแตกต่างกัน การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำไม่แตกต่างกัน ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งเอาไว้ ทั้งนี้ผู้ศึกษามีความคิดว่าบุคคลที่อาศัยอยู่ในพื้นที่หนองหานเป็นระยะเวลายาวนาน หรืออาจจะอาศัยอยู่ตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษน่าจะเห็นภาพการเปลี่ยนแปลงของหนองหานได้เป็นอย่างดี เพราะกลุ่มตัวอย่างกลุ่มนี้น่าจะใช้ประโยชน์จากหนองหานมาก เมื่อเกิดปัญหาขึ้นกับทรัพยากรน้ำ เช่น น้ำเน่าเสีย เกิดวัชพืช ฯลฯ กลุ่มตัวอย่างกลุ่มนี้น่าจะเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ มาก แต่ผลการศึกษาสรุพบว่า ประชาชนหรือกลุ่มตัวอย่างไม่ว่าจะอาศัยอยู่ในพื้นที่เป็นเวลามากหรือน้อย แต่การเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำใกล้เคียงกันหรือไม่แตกต่างกัน และกลุ่มคนเหล่านี้อาจมีความคิดที่ผลกระทบบ้าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับทรัพยากรน้ำมิได้เกิดขึ้นโดยตรงต่อตนเอง นอกจากนี้แบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำอาจมีข้อบกพร่อง ซึ่งเป็นการศึกษาถึงกิจกรรมการมีส่วนร่วมใน 7 กิจกรรม การมีส่วนร่วมในบางกิจกรรม ประชาชนอาจจะไม่มีบทบาทในการเข้าไปมีส่วนร่วม แต่บางกิจกรรมประชาชนจะเข้าไปมีส่วนร่วมมาก เมื่อหาค่าเฉลี่ยแล้วจึงส่งผลให้การศึกษาที่ออกมาไม่พบถึงความแตกต่างกัน ทั้งที่ความเป็นจริงแล้วระยะเวลาตั้งบ้านเรือนในพื้นที่หนองหานที่แตกต่างกัน ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำที่แตกต่างกันก็ได้

5.2.5 ปัจจัยส่วนบุคคลด้านอาชีพที่แตกต่างกัน การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำไม่ต่างกัน ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ขัดแย้งกับงานวิจัยของระวี อินจินดา (2542) ที่ศึกษาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนบ้านโป่ง ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ จากผลการศึกษาพบว่า อาชีพที่แตกต่างกันของกลุ่มตัวอย่างไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม กลุ่มตัวอย่างไม่ว่าจะมีอาชีพใดก็ตาม การเข้าไปมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำในพื้นที่หนองหานไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า คนชนบทมีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายและอาศัยใช้น้ำในการดำรงชีวิต เช่นการจับปลา การจับสัตว์น้ำชนิดต่าง ๆ ถึงแม้จะมีอาชีพต่างกัน เช่นเกษตรกร รับราชการ หรือรับจ้างทั่วไป เมื่อเลิกงานหรือมีเวลาว่างก็จะดำเนินชีวิตโดยการจับปลา หรือจับสัตว์น้ำ การทอดแหหาปลา ริมฝั่งหนองหานมิให้เห็นอยู่ทั่วไป ฉะนั้นการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำจึงไม่ต่างกัน อีกประเด็นหนึ่งคนที่มีอาชีพรับราชการ หรือ

อาชีพอื่นที่ไม่ใช่เกษตรกรกรรม ส่วนใหญ่แล้วคนในพื้นที่ที่จะมีบรรพบุรุษประกอบอาชีพเกษตรกรกรรม มาแต่อดีต ถึงรุ่นลูกหลานถึงแม้จะประกอบอาชีพอื่นที่ไม่ใช่เกษตรกรกรรมแต่ก็คลุกคลีอยู่กับ ทรัพยากรน้ำ ใช้น้ำในการดำรงชีวิต เมื่อทรัพยากรน้ำเกิดมลพิษหรือมีสารเจือปน กลุ่มคนดังกล่าว จึงเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำไม่ต่างกัน เพราะเห็นความสำคัญของทรัพยากรน้ำ ในการดำรงชีวิต

5.2.6 ความรู้ความเข้าใจของประชาชนในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำแตกต่างกันมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งเป็นไปตาม สมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งขัดแย้งกับการศึกษาของโกวิท ไชยเมือง (2543) ที่ศึกษาการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ : กรณีศึกษาดำบลเวียง อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ที่ผลการ ศึกษาพบว่า ประชาชนที่มีความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำแตกต่างกันมีผลต่อการ อนุรักษ์ทรัพยากรน้ำไม่ต่างกัน สามารถอธิบายได้ว่า ความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ ของแต่ละบุคคลไม่เท่ากัน ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นมาจากหลายปัจจัยด้วยกัน อาทิเช่น การรับรู้และเข้าใจ โดยตรงอันเกิดจากประสบการณ์โดยตรง การรับรู้ข่าวสารที่แตกต่างกันของประชาชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งรับรู้ข่าวสารได้หลายทาง หลายลักษณะ ส่งผลให้การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำแตก ต่างกันออกไปด้วย และจากการศึกษายังพบว่า ความรู้ความเข้าใจของประชาชนกลุ่มตัวอย่างมีความ รู้ความเข้าใจอยู่ในระดับดีมาก ทั้งนี้เป็นเพราะว่าประชาชนในพื้นที่ได้ให้ความสำคัญในเรื่องของการ อนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของมนัส สุวรรณ และชูเกียรติ ลิสุวรรณ (2531) ได้ทำการ ศึกษาเรื่องการให้ความรู้ความเข้าใจระดับตำบลในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จังหวัดน่าน และจังหวัดลำปาง พบว่าประชาชนนั้นมีความรู้พื้นฐานด้านสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับดี และเกิดความ ตระหนักในปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความพร้อมในการมีส่วนร่วมในการ จัดการสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น ในขณะที่เดียวกันประชาชนในพื้นที่หนองหาน ในตำบลเหล่าปอแดง ก็มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำดังนั้นแล้วควรที่จะเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ ให้ประชาชนที่อาศัยอยู่รอบๆหนองหาน เกิดความรักและหวงแหนในทรัพยากรของท้องถิ่นของชุมชน มากยิ่งขึ้น กล่าวคือ หากประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำมากจะเข้า มามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำมาก เพราะการที่ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำจะมีความตระหนักถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในทางลบมากกว่า เช่น ปัญหาน้ำ เสีย จึงจำเป็นต้องเข้ามามีบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำเพื่อไว้ใช้ในชุมชนของตนเองต่อไป

5.2.7 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำในพื้นที่หนองหาน จากการ ศึกษาพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งไม่ เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ผลการศึกษานี้ขัดแย้งกับงานวิจัยของเสื่อ อภิชาติเกรียงไกร (2543) ที่

ได้ทำการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรน้ำ : กรณีพื้นที่ลุ่มน้ำลำตะคอง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำลำตะคองมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำค่อนข้างน้อยหรือน้อยมาก ทั้งบทบาทในการนำเสนอปัญหา แจ้ง หรือเข้าร่วมประชุม บทบาทในการร่วมวางแผนดำเนินการ บทบาทในการออกค่าใช้จ่าย บทบาทในการออกแรงหรือร่วมแก้ไขปัญหา และบทบาทในการร่วมติดตามและประเมินผล การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำในพื้นที่หนองหานตามรูปแบบที่ผู้ศึกษาได้กำหนดเป็นการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำในกิจกรรม 7 กิจกรรมแล้วนำมาหาค่าการมีส่วนร่วมโดยรวมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ ซึ่งจากผลการศึกษาพบว่าประชาชนในพื้นที่หนองหานมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ประชาชนในพื้นที่เห็นความสำคัญในเรื่องของทรัพยากรน้ำในหนองหาน เพราะประชาชนอาศัยใช้ประโยชน์จากหนองหานและทรัพยากรน้ำก็เป็นสิ่งสำคัญในการดำรงชีวิต การที่ผลการศึกษาออกมาในระดับปานกลางนั้นสามารถทำนายได้ว่าในอนาคตข้างหน้าระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำในพื้นที่หนองหานจะมากขึ้น สืบเนื่องจากในปัจจุบันสื่อต่าง ๆ ที่เสนอข่าวเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่มากขึ้นและในปัจจุบันการรับรู้ข่าวสารทางด้านสิ่งแวดล้อมก็สามารถรับรู้ได้อย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะกลุ่มตัวอย่างจะอยู่ในพื้นที่ใด จากสื่อต่าง ๆ ทำให้กลุ่มตัวอย่างรับรู้และเข้าใจปัญหาของสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเกิดความคิดที่จะร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำมากขึ้นและจากผลการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในบางกิจกรรมยังอยู่ในระดับน้อย อาจเป็นเพราะประชาชนยังมีความคิดว่า การที่จะเข้าร่วมดำเนินการในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำนั้นต้องมีผู้นำไม่ว่าจะเป็นกลุ่มผู้นำชุมชน หน่วยงานของภาครัฐหรือเอกชน เป็นตัวเกื้อหนุน และผลักดันให้เกิดความสำเร็จในการดำเนินงาน การติดตามประเมินผลในกิจกรรมต่าง ๆ ไม่ว่าจะอยู่ในรูปใด ๆ ก็ตาม ซึ่งจะทำให้เกิดผลมากกว่าที่ประชาชนจะจัดการกันเอง อย่างไรก็ตามจากผลการศึกษา การที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำในระดับปานกลางแสดงถึงความสำคัญของทรัพยากรน้ำประชาชนเกิดความตระหนักถึงผลกระทบเมื่อทรัพยากรเกิดมลพิษ จึงทำให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์

ประเด็นที่สำคัญอีกประการหนึ่ง จากผลการศึกษาเมื่อพิจารณาจากกิจกรรมการเข้าไปมีส่วนร่วมในบางกิจกรรมพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ใช้ประโยชน์จากหนองหานมาก ทั้งนี้สืบเนื่องจากวิถีชีวิตส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับหนองหาน ทั้งขนบธรรมเนียมประเพณีบางอย่างเกิดขึ้นมาจากหนองหานตั้งแต่บรรพบุรุษ สืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน และกิจกรรมดังกล่าวก็ส่งผลต่อความอยู่ดีกินดีของสมาชิกในครอบครัว จากแนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนของแก้วสรร อติโพธิ์ ที่อ้างอิงในบทที่ 2 ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน

จะต้องมีกระบวนการที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการปกครองของรัฐ ตั้งแต่ระดับชาติจนถึงระดับท้องถิ่น ที่สามารถยอมรับสิทธิทางกฎหมายในกระบวนการได้ส่วนสาธารณะ มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและต้องมีการกระจายอำนาจในการจัดการทรัพยากร ดังนั้นการที่ประชาชนจะเข้าไปมีส่วนร่วมได้อย่างเต็มที่ ประชาชนจะต้องรู้สึกว่ามีอำนาจในการตัดสินใจที่จะจัดการสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นปัญหาของชุมชนภายใต้ความช่วยเหลือตามความเหมาะสมจากภาครัฐ ไม่เช่นนั้นแล้วระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ก็จะน้อย เพราะคนรู้สึกว่าไม่ใช่หน้าที่ของตน

กล่าวโดยสรุปจากผลการศึกษา การที่จะทำให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำในพื้นที่หนองหานให้มากขึ้นนั้น หลายฝ่ายจะต้องเข้ามามีบทบาทร่วมกันในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ โดยส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิด แสดงความคิดเห็น การพิจารณาตัดสินใจ ตามสถานการณ์ที่เกิดปัญหาขึ้น ร่วมกับ ภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชนและกลุ่มผู้นำชุมชน ให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ต้องทำอย่างจริงจังเป็นรูปธรรม เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อทั้งตัวมนุษย์และทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งข้อค้นพบจากการวิจัยในครั้งนี้สามารถนำไปสู่การแก้ปัญหาด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำและสิ่งแวดล้อม ให้มนุษย์และสิ่งแวดล้อมสามารถอยู่ร่วมกัน พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันโดยไม่เกิดผลกระทบต่อกันและกัน อาศัยการมีส่วนร่วมของทุกหน่วยงาน ทุกระดับ ทุกขั้นตอน และต้องอาศัยกระบวนการ (Process) ในการเข้าไปจัดการ โดยจำแนกได้เป็น ปัจจัยนำเข้า และปัจจัยส่งออก ปัจจัยนำเข้า (Input) คือ การให้การศึกษาอย่างทั่วถึง เศรษฐกิจ รายได้ การพัฒนาองค์กรชุมชน การบริหารจัดการของกลุ่มองค์กรของชุมชน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน สิ่งที้ออกมา (Output) คือ รูปแบบการบริหารจัดการ การอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำที่เหมาะสม ความสำเร็จ ความยั่งยืนในการใช้ทรัพยากร จากกระบวนการดังกล่าวจะทำให้เกิดความสำเร็จที่ยั่งยืนได้นั้นต้องส่งเสริมและเอื้อให้ชุมชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรของชุมชนทั้งในด้านรูปแบบ การกำหนดนโยบาย การบริหารจัดการกลุ่ม องค์กร ในทุก ๆ ขั้นตอน และไม่ขัดกับวัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่น ซึ่งกระบวนการดังกล่าวจะทำให้เกิดความสำเร็จในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำและเกิดความยั่งยืนตลอดไป

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำในพื้นที่หนองหาน อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ภาครัฐและเอกชนควรผลักดันให้เกิดการรวมกลุ่มกันภายในชุมชน ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำในพื้นที่หนองหานในรูปแบบของโครงการ โดยผู้ร่วมโครงการเป็นคนภายในชุมชนทุกระดับ ทุกอาชีพ เพราะการรวมกลุ่มกันภายในชุมชนจะก่อให้เกิดแรงผลักดันมากกว่าองค์กรภายนอก เนื่องจากชุมชนจะมีความตระหนักถึงการเป็นเจ้าของและสิทธิในการดูแลรักษา มากกว่า การที่มีบุคคลภายนอกเข้ามาให้ความสำคัญ นอกจากนี้ จะก่อให้เกิดอำนาจในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน ทำให้ชุมชนสามารถตัดสินใจที่จะกระทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ ส่งผลให้เกิดการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น กำหนดแนวทาง หรือแม้แต่การตัดสินใจร่วมกัน ของคนในชุมชนก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการอนุรักษ์อย่างเป็นรูปธรรม และยั่งยืน

2. การประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำในพื้นที่หนองหาน เพื่อสร้างความตระหนักให้กับประชาชน และจูงใจให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ผ่านผู้นำชุมชนให้มากขึ้น โดยความร่วมมือกับภาครัฐหรือเอกชน เพราะปัจจุบันมีสื่อต่าง ๆ ที่เสนอข่าวสารหรือเรื่องราวเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ แต่ความรู้ที่ประชาชนได้รับมักจะน้อย ดังนั้น การให้ความรู้โดยการประสานงานกับผู้นำชุมชน จึงเป็นสื่อที่ดีในการเข้าถึงชุมชน และจะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องเป็นรูปธรรม

3. หน่วยงานของภาครัฐหรือเอกชนควรมีการจัดอบรมให้ความรู้มีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง สม่่าเสมอรวมทั้งฝึกปฏิบัติจริงเพื่อให้ประชาชนเกิดความตระหนักและเห็นความสำคัญของทรัพยากรน้ำและทรัพยากรทางธรรมชาติอื่นๆ

4. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำในพื้นที่หนองหาน จะสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน ตั้งแต่ร่วมศึกษาปัญหา การตัดสินใจ การวางแผนโครงการ การปฏิบัติงานและการติดตามประเมินผล เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

5.4 ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ ในท้องที่อื่น ๆ ที่มีแหล่งน้ำที่สำคัญเพื่อจะได้ทราบถึงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ รวมถึงศึกษาปัจจัยภายนอก ที่อาจจะส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ